

Висновки та рекомендації

X Всеукраїнської науково-практичної конференції

«Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України»

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»,
м. Суми, 22-23 листопада 2007 року

В останні роки банківська система України розвивалася динамічно, покращилися її кількісні і якісні характеристики, підвищилася конкурентоспроможність українських банків. Про стабільність розвитку банківської системи свідчить зростання відношення основних показників діяльності банків до ВВП. Зокрема, відношення чистих активів до ВВП збільшилось з 23 % на 01.01.2002 до 63 % на 01.01.2007; кредитних операцій – з 16 до 50 %; зобов'язань – з 19 до 56 %, з них коштів фізичних осіб – з 6 до 20 %; балансового капіталу – з 4 до 8 %. Діяльність банків протягом 2002-2006 рр. характеризувалася поліпшенням якості активів, нарощуванням капітальної бази, залученням депозитів, підвищенням ефективності діяльності, що є ознаками фінансової стабільності.

В той же час результати аналізу сучасного стану банківської системи України вказують на існування окремих недоліків, викликаних низкою причин.

Насамперед, це вплив на розвиток банківської системи України зовнішніх чинників, таких, як: повільні темпи ринкових перетворень реального сектора економіки; недостатньо прозорий фінансовий стан значної кількості підприємств; слабкий розвиток фондового ринку, а також ринку землі і нерухомості; незахищеність прав кредиторів і вкладників.

Проте розвиток банківської системи обмежується і через внутрішні проблеми. Основними з них є такі:

- необхідність подальшого підвищення рівня капіталізації банків з метою забезпечення сталого економічного зростання шляхом використання адекватних за обсягами, ціною і термінами ресурсів;
- необхідність підвищення якості та конкурентоспроможності банківських послуг;
- необхідність покращення рівня корпоративного управління у банках;
- необхідність підвищення якості управління банківськими ризиками;

– необхідність підвищення ефективності діяльності банків щодо акумулювання грошових коштів населення і організацій та їх трансформації в кредити та інвестиції;

– необхідність запобігання використанню банків у протиправних цілях, зокрема, у фінансуванні тероризму і легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

У зв'язку з вищезазначеним, на основі зроблених наукових доповідей, надісланих тез виступів і проведених дискусій, учасники X Всеукраїнської науково-практичної конференції дійшли ряду висновків і перелічених нижче пропозицій:

1. В умовах переростання товарно-грошового господарства у товарно-кредитне системоутворюючою категорією став кредит. Саме він визначає форму суспільного виробництва, істотно змінює систему виробничих відносин, створює сприятливі умови для зростання продуктивних сил, раціонального використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів, підвищення ефективності економіки.

Отже, становлення і розвиток товарно-кредитного господарства потребує подальшого удосконалення кредитних відносин: нарощування і раціонального використання позикового капіталу; зменшення облікової ставки НБУ та процентних ставок за кредитами, що надаються комерційними банками; подальшого розвитку фондового ринку; збагачення форм цінних паперів; перетворення фондової біржі на активний механізм переливання капіталів та здійснення структурних перетворень в економіці.

2. Одним із першочергових завдань сучасної макроекономічної політики держави є розробка комплексу заходів, які б дозволили стримати інфляційні процеси. Оскільки ці процеси у сучасних макроекономічних системах, як правило, мають багато причин, для їх подолання недостатньо діяти лише в одному напрямку. Тому як першочергові доцільно застосовувати такі заходи: дедоларизація економіки; введення іпотеки, яка значно підвищить монетизацію економіки; забезпечення зростання товарного покриття грошової одиниці; зміцнення курсу національної валюти щодо паритету купівельної спроможності; проведення державою зваженої структурної політики.

3. З метою перетворення фінансового ринку України на ефективний механізм трансформації тимчасово вільних фінансових ресурсів у інвестиції необхідно привести у відповідність континентальну модель фінансового ринку, яка фактично сформувалася в Україні, із законодавчою базою, що регулює діяльність учасників ринку – емітентів та фінансових посередників і має англо-американський характер. Для цього необхідно

прискорити прийняття Закону України «Про акціонерні товариства» та розробити Комплексну стратегію розвитку фінансового ринку країни.

Одним із пріоритетних національних інтересів на фінансовому ринку України є перетворення вітчизняного ринку цінних паперів на ефективний та гнучкий механізм перерозподілу фінансових ресурсів і трансформації заощаджень в інвестиції, адекватний умовам ринкової економіки, а в кінцевому підсумку – на реальний чинник інвестиційного процесу.

Отже, для цілеспрямованого розвитку ринку цінних паперів необхідно законодавчо визначити модель ринку; шляхи залучення потенціалу банківської системи для розвитку фондового ринку; механізми залучення потенціалу об'єднань професійних учасників ринку для створення якісного правового поля діяльності суб'єктів ринку.

4. Для забезпечення прав власника, інвестора і кредитора необхідно змінити якість відповідних законів, судових рішень, а також їх виконання з дотриманням таких принципів, як беззаперечний захист прав кредитора; обов'язковість виконання договірних відносин кредитором і позичальником; невідворотність повернення боргу.

5. Банківська діяльність повинна базуватися на засадах корпоративного управління, серед яких забезпечення відкритості, прозорості, рівності та неупередженості, дотримання ділової етики, відповідальності перед клієнтом, суспільством і державою.

У сфері корпоративного управління у банках особливу увагу необхідно приділити:

- підвищенню ефективності управління ризиками, що виникають при здійсненні банками своєї діяльності, у тому числі в частині операцій з пов'язаними особами;

- підвищенню ефективності систем внутрішнього контролю;

- досягненню прозорості системи корпоративного управління, яка забезпечить всім категоріям зацікавлених осіб, включаючи акціонерів, своєчасне і точне надання інформації з питань діяльності банку, що передбачено законодавством, включаючи дані про його фінансовий стан, структуру власників і управління;

- забезпеченню прав власників, у тому числі міноритарних.

6. Надходження іноземного капіталу розглядається як важливий фактор розвитку банківського сектора країни. Іноземний капітал привносить на вітчизняний ринок банківських послуг сучасні технології, нові фінансові продукти, сприяє підвищенню культури корпоративного управління у банківських установах, розвитку конкуренції між банками та удосконаленню банківської справи. В той же час, важливо не допускати проникнення в український банківський сектор капіталу юридичних осіб,

в тому числі капіталу нерезидентів, з нестійким фінансовим становищем та сумнівною діловою репутацією.

У зв'язку з цим необхідно посилити вимоги щодо надійності новостворюваних іноземних банківських установ шляхом створення відповідних критеріїв їх допуску на український ринок, сформулювати чіткі правила роботи іноземних банків, узгодити українське законодавство з європейськими вимогами для покращення інвестиційного клімату.

7. В Україні відсутня комплексна державна програма створення умов для залучення в економіку національних довгострокових і дешевих фінансових ресурсів. Це важливе питання для економіки і національної безпеки, і його не можна вирішити виключно за рахунок імпорту іноземного капіталу. Надмірна залежність економіки від зовнішнього фінансування не менш небезпечна, ніж, наприклад, енергетична залежність.

Необмежене використання імпортного каналу забезпечення економіки довгостроковими та дешевими фінансовими ресурсами може наблизитися до критичної межі, за якою стають можливими негативні соціально-політичні наслідки із загрозою для національної безпеки.

У зв'язку з цим розробка та реалізація Комплексної державної програми розвитку внутрішнього ринку довгострокових фінансових ресурсів повинні стати першочерговими завданнями для влади і бізнесу.

8. З метою підвищення конкурентоспроможності українських банків у світлі інтеграції до ЄС та вступу до СОТ доцільно розробити програму структуризації та консолідації банківської системи, а також підвищення рівня капіталізації банків. Характер і форми структуризації та консолідації банківської системи в Україні залежатимуть від загальної політики Національного банку України та власників окремих банків.

Основними напрямками структуризації банківської системи повинні стати: стимулювання створення місцевих, регіональних та кооперативних банків; створення та розвиток банків для малого і середнього бізнесу; примусова реорганізація банків, що втратили значну частину капіталу через ризикові активи, які не були повернуті своєчасно.

Для розвитку мережі регіональних банків, поживлення кооперативного руху та заохочення створення спеціалізованих банків необхідно об'єднати зусилля законодавчих і регулюючих служб держави. Роботу доцільно проводити одночасно у трьох напрямках: по-перше, виявити законодавчо встановлені передумови функціонування банківських установ; по-друге, оцінити очікуваний ефект проведення структуризації банківської системи України, розробити імітаційну модель наслідків таких нововведень; по-третє, змінити психологію ставлення населення та місцевої влади до малих банків.

Посилення конкуренції у банківській системі призведе до активізації злиттів та поглинань (консолідації банківської системи). Для подолання негативних наслідків консолідаційних операцій необхідно: правильно оцінити вартість об'єкта злиття або поглинання; оцінити фінансові і нефінансові умови здійснення операцій злиття і поглинання банків; змодельювати наслідки цих операцій для прогнозування прибутковості банку після об'єднання. Це дозволить істотно підвищити якість консолідаційної операції і мінімізувати її можливі негативні наслідки.

Отже, політика центрального банку стосовно зазначеного питання повинна бути спрямована на спрощення і здешевлення процедури злиття або поглинання, а також на створення відповідних економічних і правових умов для реалізації цих завдань.

9. Для прискорення капіталізації банківської системи з метою збереження відповідності рівня її послуг потребам економіки та суспільства шляхом збільшення норми прибутку (рентабельності) капіталу необхідне створення відповідних економіко-правових умов:

- створення правової бази, що сприяє зменшенню ризиків банківської діяльності, зменшенню витрат, збільшенню доходів та набору банківського інструментарію;

- відновлення стимулюючої функції податків для суб'єктів господарювання. Запровадження сприятливого податкового режиму для інвестицій у капітал банків з урахуванням суспільної потреби в них;

- забезпечення єдиних вимог до прозорості і структури власності для всіх суб'єктів господарювання, створення умов для детінізації економіки та легалізації капіталів;

- визначення обґрунтованого обмеження прав інсайдерів; вироблення механізмів захисту капіталу банків від знецінення.

10. Сформовані банками системи управління ризиками повинні не тільки забезпечувати ефективний захист від прийнятих ризиків, але й мати превентивний характер, активно впливаючи на визначення конкретних напрямків діяльності кредитних організацій.

В умовах зростання банківської конкуренції в операціях з підприємствами та установами реального сектора економіки особливого значення набуває управління кредитним ризиком та ризиком ліквідності, а також координація управління такими ризиками.

Актуальним залишається питання управління ринковими ризиками (валютним, процентним і фондовим).

Банківським установам слід приділяти більше уваги управлінню операційними та правовими ризиками, а також ризиками недотримання вимог інформаційної безпеки. Управління банківськими ризиками повинно здійснюватися як на індивідуальній, так і на консолідованій основі.

Банківські установи, які мають розгалужену мережу філій, повинні приділяти особливу увагу питанням управління ризиками, пов'язаними з діяльністю філій.

Для визначення адекватності капіталу банківської системи необхідно розробити методику оцінки ризиків діяльності банку з урахуванням принципів «Basel-I» (від 1996 р.), які стосуються урахування ринкових ризиків щодо розрахунку адекватності власного капіталу, та «Basel-II».

11. Дослідження проблеми системної оцінки ризику ліквідності банків дає змогу визначити такі її складові: оцінка ризику ліквідності за допомогою обов'язкових економічних нормативів ліквідності, встановлених Національним банком України; коефіцієнтний аналіз рівня ліквідності активів, стабільності пасивів банку, впливу значних концентрацій за активними і пасивними операціями на ліквідність банку; оцінка волатильності високоліквідних коштів; розрахунок локального і кумулятивного гепу на основі побудови таблиці відповідності активів і пасивів за сумами та строками погашення (геп-аналіз); використання VAR- методології; визначення незнижуваного залишку мінливих пасивів та оцінку його достатності на покриття розривів між активами і пасивами за строками; моделювання ризику ліквідності, зокрема використання методів непараметричної статистики для оцінки ризику ліквідності; стрес-тестування.

Урахування на практиці зазначених вище висновків та рекомендацій конференції сприятиме підвищенню фінансової стабільності і стійкості банківської системи України, що, в свою чергу, позитивно вплине на економічну стабільність держави, а також на перспективи інтеграції України до Євросоюзу.

Голова оргкомітету

X Всеукраїнської науково-практичної конференції

“Проблеми і перспективи розвитку

банківської системи України”,

ректор ДВНЗ «Українська академія банківської справи

Національного банку України»,

професор А.О. Єпіфанов